

Monika Szczygielska¹

Instytut Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-9545-3832

Analiza dostępności konferencji prasowych polskiego rządu podczas pandemii COVID-19²

Streszczenie

Niniejszy artykuł jest analizą dostępności konferencji prasowych polskiego rządu podczas pandemii COVID-19. Opisywany przypadek stanowi jeden z sześciu z rozprawy doktorskiej dr Moniki Szczygielskiej na temat dostępności wydarzeń dla osób z niepełnosprawnościami, obronionej w 2022 r. na Uniwersytecie Warszawskim. Artykuł porusza kwestie prawne dostępności konferencji prasowych rządu w sytuacji kryzysu. Szczegółową analizą objęte są usługi z zakresu dostępności: tłumaczenia na język migowy, napisy dla niesłyszących i audiodeskrypcja dla osób niewidomych w transmisji telewizyjnej i internetowej z konferencji prasowych rządu. Analizie poddanych zostaje 48 konferencji rządu, które odbywały się od marca 2020 r. do jesieni 2021 r., czyli przez 20 miesięcy – w okresie od odnotowania w Polsce pierwszych zachorowań do czwartej fali pandemii.

Praktycznym wymiarem analizy jest powstanie roboczej listy kontrolnej, która może służyć organizatorom wydarzeń na żywo i transmisji online z wydarzeń w celu precyzyjnego i skutecznego zapewniania dostępności. Materiał badawczy wzbogacają również porównania polskich praktyk do rozwiązań stosowanych aktualnie w Europie i Stanach Zjednoczonych.

Słowa kluczowe:

dostępność wydarzeń, polski język migowy, napisy dla niesłyszących, napisy na żywo, transmisja online, telewizja, COVID-19

¹ Autorka, Monika Szczygielska, jest Laureatką XIX edycji organizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ogólnopolskiego Konkursu „Otwarte Drzwi” na najlepsze prace magisterskie i doktorskie, których tematem badawczym jest zagadnienie niepełnosprawności w wymiarze zdrowotnym, zawodowym lub społecznym. Jej praca doktorska zatytułowana „Dostępność wydarzeń dla osób z niepełnosprawnością w Polsce”, napisana pod kierunkiem dr hab. Agnieszki Szarkowskiej, prof. Uniwersytetu Warszawskiego i dr Anny Jankowskiej (Uniwersytet w Antwerpii), zajęła I miejsce w kategorii prac doktorskich o tematyce dostępności. Aktualnie Autorka wykłada na Uniwersytecie Warszawskim dostępność wydarzeń i rozwija grupę badawczą Obserwatorium Dostępności Mediów. Swoją wiedzę wykorzystuje w praktyce jako prezeska firmy dostarczającej usługi tłumaczeniowe w zakresie dostępności oraz pisząc analizy i standardy.

² Autorski artykuł naukowy napisany na podstawie pracy doktorskiej nagrodzonej w XIX edycji organizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ogólnopolskiego Konkursu „Otwarte Drzwi” na najlepsze prace magisterskie i doktorskie, których tematem badawczym jest zagadnienie niepełnosprawności w wymiarze zdrowotnym, zawodowym lub społecznym. Praca doktorska obroniona w 2022 r., I miejsce w kategorii prac doktorskich o tematyce dostępności; tytuł pracy: „Dostępność wydarzeń dla osób z niepełnosprawnością w Polsce”; autor pracy: Monika Szczygielska, Wydział Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego; promotor pracy: prof. ucz. dr hab. Agnieszka Szarkowska, promotor wspierający: dr Anna Jankowska.

Analysis of Accessibility of Polish Government Press Conferences During the COVID-19 Pandemic

Summary

This article is an analysis of the accessibility of Polish government press conferences during the COVID-19 pandemic. The case study described hereunder is one of six cases presented in PhD Monika Szczygielska's dissertation on the accessibility of events for people with disabilities, defended in 2022 at the University of Warsaw. The article raises legal issues regarding the accessibility of government press conferences in crisis situation. A detailed analysis covers accessibility services: sign language interpreting, subtitles for the deaf and hard of hearing and audio description for the blind in television and Internet broadcasts of government press conferences. The analysis covers 48 government press conferences that took place from March 2020 to autumn 2021, which is for 20 months – from the first cases of disease being recorded in Poland to the fourth wave of the pandemic.

As a practical aspect of the analysis a working checklist was created. It can be used by organizers of live events and online event broadcasts to precisely and effectively ensure accessibility. The research material is also enriched by comparisons of Polish practices to the solutions currently used in Europe and the United States.

Keywords:

accessible events, Polish sign language, subtitles for the Deaf and hard of hearing, live subtitling, online streaming, broadcast, COVID-19

1. Wprowadzenie

Niniejszy artykuł przedstawia analizę dostępności konferencji prasowych rządu RP podczas pandemii COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2. Wraz z wybuchem pandemii polski rząd (Kancelaria Prezesa Rady Ministrów – KPRM oraz poszczególne ministerstwa) zaczął komunikować się z obywatelami za pomocą codziennych konferencji prasowych, które na żywo były transmitowane w telewizji i mediach społecznościowych KPRM w Internecie.

Artykuł powstał w oparciu o *case study* z rozprawy doktorskiej pod tytułem „Dostępność wydarzeń dla osób z niepełnosprawnością w Polsce”. Autorka analizuje w niej dostępność wydarzeń w Polsce w kontekście przekładoznawstwa, prawa i praktyki. Dostępność rozumie zgodnie z art. 9 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych³ jako umożliwienie każdemu m.in. pełnego udziału we wszystkich sferach życia.

Dostępne wydarzenia definiuje jako takie, podczas których odbiorcom z niepełnosprawnościami zapewniono usługi i narzędzia o charakterze kompensacyjnym, w tym m.in. z dziedziny przekładu audiowizualnego: napisy dla niesłyszących, tłumaczenie na język migowy dla osób głuchych czy audiodeskrypcja dla osób niewidomych.

Podstawowym celem rozprawy doktorskiej było zbadanie stanu dostępności wydarzeń na żywo w Polsce oraz ich transmisji online w oparciu o konkretne wydarzenia. Cel ten został zrealizowany w szczególności poprzez analizę wybranych wydarzeń pod

³ Dz.U. 2012, poz. 1169

kątem ich dostępności cyfrowej i komunikacyjno-informacyjnej dla uczestników z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Szczegółowej analizie poddanych zostało sześć przypadków, obejmujących wydarzenia z lat 2018–22. Są to, poza opisanymi w tym artykule konferencjami prasowymi rządu na temat COVID-19, prezydencka kampania wyborcza z 2020 roku, inauguracje roku akademickiego z lat 2019–21, konferencje, które odbyły się stacjonarnie z transmisją online (międzynarodowa konferencja naukowa Intermedia 2019 oraz konferencja inauguracyjna programu Dostępność Plus z 2018) i koncerty organizowane przez Fundację Kultury bez Barier w formule hybrydowej w latach 2020–21.

2. Ramy prawne

Mimo że Konstytucja RP⁴ gwarantuje, że: „Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny” (art. 32), na poziomie ustaw i rozporządzeń nie zawsze jest to skutecznie realizowane. Poniższa analiza prawna pokaże, jak doszło do tego, że ani telewizja publiczna, ani instytucje rządowe nie miały wynikającego bezpośrednio z prawa obowiązku zapewniania dostępności transmisji z konferencji prasowych w czasie pandemii COVID-19.

Zastany w marcu 2020 r. stan prawny był następujący. W ustawie o dostępności cyfrowej (UDC)⁵ uregulowana była dostępność publicznych stron internetowych i aplikacji mobilnych, a w ustawie o radiofonii i telewizji (URTV)⁶ częściowo dostępność mediów, przede wszystkim telewizji. Oznacza to, że jedynym obowiązkiem KPRM i ministerstw w zakresie dostępności transmisji online z konferencji w serwisach społecznościowych lub na stronach internetowych było dodanie *post factum* napisów dla niesłyszących. Poza tym w UDC w 2019 roku pominięto wskazany w motywie 27 dyrektywy 2016/2102 o dostępności stron internetowych⁷ termin 14 dni jako maksymalny czas na uzupełnienie napisów do multimediów. Błąd ten naprawiono w ramach nowelizacji UDC w 2022 r.⁸ W praktyce termin ten jest zupełnie nieadekwatny do sytuacji pandemii, gdzie informacje bardzo szybko się dezaktualizują. Ponadto zarówno dyrektywa o dostępności stron internetowych, jak i UDC nie regulują tłumaczeń na język migowy. W takich okolicznościach wywiązanie się z obowiązku prawnego nie było wystarczające, by zapewnić faktyczną dostępność konferencji prasowych w Internecie, na stronach internetowych i w serwisach społecznościowych ich organizatorów.

Dodatkowo telewizje nie mają obowiązku transmitowania konferencji prasowych. Nie ma też wymogów prawnych zapewniania dostępności tego konkretnego typu audycji. Aby były one dostępne dla wszystkich, musiałby istnieć wymóg prawny emitowania ich co najmniej z napisami na żywo i tłumaczeniem na polski język migowy. Nadawcy telewizyjni mają wprawdzie obowiązek zapewniania dostępności treści, ale nikt nie narzuca

⁴ Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483

⁵ Dz.U. z 2019 r., poz. 848

⁶ Dz.U. z 2020, poz. 805

⁷ Dyrektywa (UE) 2016/2102 w sprawie dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych organów sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 327 z 02.12.2016, s. 1)

⁸ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych oraz ustawy – Ordynacja podatkowa (Dz.U. 2023, poz. 511)

im programów, do których mają to zrobić. W latach 2020–2021 w stacjach o charakterze uniwersalnym wymagane było: 20% napisów, 1,5% tłumaczenia na język migowy, a w kanałach informacyjnych: 22% napisów i 3% tłumaczenia na język migowy⁹. Z monitoringu nadawców prowadzonego przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji wynika, że w 2020 r. przeciętny udział audycji z językiem migowym wynosił 4,6%; z napisami – 23,5%¹⁰. KRRiT precyzuje w rozporządzeniu z 2018 r. stosowanie konkretnych rozwiązań dostępnościowych w zależności od typu programu, np. więcej napisów w programach informacyjnych, a mniej w programach dla dzieci, ale nie narzuca nadawcom, które audycje mają nadawać z usługami dostępności. Nawet po osiągnięciu w 2025 r. wymaganej prawem dostępności 50% treści programowych nadawcy nie będą musieli zapewniać dostępności każdej konferencji. Tak byłoby dopiero, gdyby prawo zobowiązywało nadawców do zapewniania dostępności 100% nadawanych treści.

W 2020 r. w Polsce nie obowiązywały także przepisy o dostępności „informacji o charakterze nadzwyczajnym – w tym publicznych komunikatów i ogłoszeń w sytuacji klęski żywiołowej”, które wprowadził art. 7.5 dyrektywy audiowizualnej z 2018 r.¹¹. Wdrażająca te wymogi do polskiego porządku prawnego nowelizacja URTV została uchwalona dopiero latem 2021 r.¹², z rocznym opóźnieniem w stosunku do terminów wymaganych w dyrektywie audiowizualnej 2018/1808. Przepisy te zaczęły obowiązywać od stycznia 2022 r. Dotychczas nie wiadomo także, jak miałyby być interpretowane, ponieważ zgodnie z Konstytucją RP z 1997 r. w Polsce wyróżnione są trzy stany nadzwyczajne: stan wojenny, stan klęski żywiołowej i stan wyjątkowy. Ogłoszony przez rząd „stan epidemii” nie był żadnym z nich.

W tym kontekście warto zadać pytanie, kto w takiej sytuacji powinien zapewnić dostępność: organizator konferencji czy telewizja, a może wspólnie? W związku z tym, że poza sytuacją klęski żywiołowej prawo nie wymaga tego ani od organizatorów konferencji prasowych, ani od telewizji, rozwiązania mogą być następujące: za dostępność odpowiada nadawca telewizyjny, jak to ma miejsce w Wielkiej Brytanii, np. w BBC albo urząd – jak to robi np. administracja prezydenta Francji czy administracja prezydenta USA. Model mieszany może polegać na tym, że za zatrudnienie tłumacza odpowiada organizator konferencji, a transmisję na jego zlecenie prowadzi telewizja publiczna, która udostępnia innym stacjom sygnał z tłumaczem języka migowego. Najbardziej nieekonomiczne wydaje się rozwiązanie, w którym organizator konferencji prasowej zapewnia tłumacza do Internetu, a nadawca telewizyjny do telewizji, jak to zdarzało się w Polsce w marcu 2020 roku – w takim wypadku koszty ponoszone są dwukrotnie.

⁹ Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych (Dz.U. 2018, poz. 2261)

¹⁰ Sprawozdanie KRRiT z działalności w 2020 r., s. 63

¹¹ Dyrektywa (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ze względu na zmianę sytuacji na rynku

¹² Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz.U. 2021, poz. 1676)

3. Materiały i metody badawcze

Analizowany materiał obejmuje zapis konferencji prasowych, które odbyły się od marca 2020 r. do jesieni 2021 r., czyli przez 20 miesięcy – w okresie od odnotowania w Polsce pierwszych zachorowań do czwartej fali pandemii. Okres ten obejmuje: wprowadzanie i zdejmowanie obostrzeń, całkowity lockdown, uruchamianie programu szczepień oraz wsparcie dla przedsiębiorców w ramach Tarczy Antykryzysowej.

Materiał dokumentacyjny stanowią: zapis archiwalnych konferencji prasowych rządu dostępny na kanale YouTube KPRM¹³, materiał zdjęciowy uczestników grupy dyskusyjnej na Facebooku MEDIA.NAPISY.PJM¹⁴ oraz własny materiał zdjęciowy¹⁵.

Szczegółowa analiza wydarzeń została przeprowadzona *post factum*. Autorka obejrzała wszystkie konferencje prasowe rządu na temat COVID-19 umieszczone na kanale YouTube KPRM, przeanalizowała nagrania z 48 konferencji, a następnie wybrała z nich do szczegółowej analizy przypadki, które najlepiej ilustrują opisane zagadnienia merytoryczne.

4. Dostępność konferencji prasowych rządu

Jak pokazuje analiza prawa, ani dyrektywa 2016/2102 o dostępności stron internetowych, ani UDC nie regulują tłumaczeń migowych w transmisjach internetowych na żywo. Niewielkie wymagania w tym zakresie wobec nadawców telewizyjnych i całkowity brak wymagań wobec nadawców transmisji online spowodowały, że do czasu pandemii COVID-19 nie wykształciła się praktyka właściwej realizacji tłumaczeń na język migowy. Powszechnymi problemami na początku pandemii COVID-19 w sytuacjach, kiedy w transmisjach telewizyjnych czy internetowych pojawiał się tłumacz języka migowego, były: pomijanie tłumacza, jego bardzo mały rozmiar czy zasłanianie tłumacza grafiką w relacjach telewizyjnych. Te błędy powodowały, że nawet jeśli organizator zapewniał tłumaczenie, było ono nieczytelne dla widzów. Pomocne w rozwiązaniu problemu okazały się wytyczne na temat sposobu realizacji tłumaczeń na język migowy. Jako pierwsze tę lukę wypełniły badaczki z Uniwersytetu Warszawskiego, autorka niniejszego artykułu i dr Aleksandra Kalata-Zawłocka, które w oparciu o przeprowadzone w 2019 r. badanie własne opublikowały wytyczne na czas kryzysu¹⁶. W 2021 r. wytyczne na temat technicznych aspektów realizacji tłumaczeń na PJM wydała także KRRiT¹⁷.

¹³ <https://www.youtube.com/@premierRP>

¹⁴ <https://www.facebook.com/groups/MEDIA.NAPISY.PJM>

¹⁵ Zdjęcia ilustracyjne znajdują się w oryginale pracy doktorskiej, w niniejszym artykule zostały pominięte z powodów technicznych.

¹⁶ M. Szczygielska, A. Kalata-Zawłocka, *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych*, Warszawa, Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, 2020

¹⁷ Stanowisko Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie jakości i sposobu realizacji tłumaczenia na język migowy w utworach audiowizualnych, <https://www.gov.pl/attachment/63298d60-53a9-4153-a8c0-0206a99aebd2>

W zakresie tłumaczenia na język migowy zarówno wytyczne akademickie oraz opublikowane przez KRRiT zwracają m.in. uwagę na:

- rozmiar tłumacza: w telewizji 1/12–1/8 powierzchni ekranu o proporcjach 16:9. KRRiT zaleca, by wszędzie tam, „gdzie tłumaczenie w mniejszym stopniu wpływa na odbiór audycji przez pozostałych widzów (np. gdy drugi i trzeci plan są stosunkowo statyczne), dążyć do co najmniej 1/8 powierzchni ekranu”. Konferencje prasowe zazwyczaj są bardzo statyczne, można więc uznać, że w odniesieniu do analizowanego przypadku zbieżne są wytyczne KRRiT i akademickie, w których rekomendowany jest tłumacz w rozmiarze minimum 1/8 ekranu,
- umieszczenie tłumacza: tłumacz nie może być umieszczony w powietrzu,
- niezastanianie tłumacza: tłumacza nie mogą zasłaniać elementy grafiki,
- tłumacz stale w kadrze: jeśli organizator zapewnia tłumacza, nie należy usuwać tłumacza z kadru,
- tłumacz nie jest alternatywą dla napisów: usługi te są przeznaczone dla innych grup odbiorców.

Przeanalizujmy, jak to wyglądało w praktyce na przykładach konkretnych konferencji.

Brak dostępności podczas pierwszych konferencji

Pierwsze transmisje zarówno w Internecie, jak i w TV z konferencji prasowych rządu poświęcone pandemii COVID-19 do połowy marca 2020 r. odbywały się bez usług dostępnościowych. Sytuacja ta bulwersowała odbiorców. Po serii protestów i petycji społeczności Głuchych i słabosłyszących oraz interwencji m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich¹⁸ organizatorzy konferencji w KPRM i Ministerstwie Zdrowia zaczęli korzystać z usług tłumacza języka migowego. Równoległe petycje i skargi były wysyłane do telewizji publicznej i nadzorującej ją KRRiT. Jeszcze w marcu TVP wprowadziła 12-godzinny dyżur tłumacza języka migowego, podczas którego tłumacz był do dyspozycji w studiu telewizyjnym¹⁹. W tym czasie, jeśli tłumacz PJM był wolny, mógł tłumaczyć np. konferencję prasową. Zdarzało się jednak, że konferencje kolidowały z innym tłumaczonym na żywo programem informacyjnym i wówczas TV nie była w stanie zapewnić dostępności transmisji z konferencji.

Tłumaczenie na PJM

Od drugiej połowy marca 2020 r. polskiemu premierowi i ministrowi zdrowia podczas konferencji towarzyszył tłumacz języka migowego. Początkowo konferencje były organizowane niezależnie z KPRM i ministerstw, z czasem tylko z kancelarii premiera, co ułatwiało koordynację dostępności.

W czasie pandemii obserwować mogliśmy dwa warianty tłumaczeń migowych. W pierwszym okresie (marzec 2020) podczas konferencji tłumacz stał w pobliżu mówcy, a po zaostrzeniu reżimu sanitarnego tłumacza nagrywano na niezależnym stanowisku i do transmisji dodano go na etapie montażu. Początkowo stanowisko tłumacza PJM

¹⁸ *Koronawirus. Sytuacja osób głuchych w czasie epidemii – stanowisko RPO i Komisji Ekspertów ds. Osób Głuchych przy RPO*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/koronawirus-sytuacja-osob-gluchych-stanowisko-rpo-i-komisji-ekspertow>

¹⁹ Informacja potwierdzona w rozmowach z tłumaczami PJM, którzy pracują w TVP – Mariolą Kozłowską-Nowak i Pawłem Żurawskim.

ustawione było w tej samej sali, co konferencja, a następnie w trosce o bezpieczeństwo polityków w innym pomieszczeniu²⁰.

Oba wymienione warianty mają zarówno wady, jak i zalety. Wariant pierwszy – tłumacz obok mówcy – jest prostszy w organizacji, ponieważ eliminuje konieczność organizacji drugiego stanowiska do nagrywania, ale jednocześnie w kontekście epidemicznym zwiększa ryzyko zakażenia tłumacza lub mówcy. Tłumacze języka migowego nie mogą używać klasycznych maseczek, ponieważ w pracy wykorzystują mimikę twarzy. Remedium wydawały się przezroczyste maski lub przyłbice, jak np. amerykańskie maski ClearMask, ale produkty te nie posiadały w UE odpowiednich certyfikatów bezpieczeństwa, na co zwracał uwagę w Parlamencie Europejskim europoseł Adam Kosa²¹. Ponadto przezroczyste maski wykonane były z tworzyw sztucznych, które odbijały światło. Bez masek stojący obok siebie mówca i tłumacz wzajemnie narażali się na zakażenie. Dlatego w szczycie pandemii zaczęto odchodzić od tego rozwiązania.

W wariacie, gdy tłumacz i mówca stoją obok siebie, w prawidłowo zorganizowanej transmisji telewizyjnej czy online ujęci są jednym kadrem, a ich sylwetki są w podobnym rozmiarze i proporcjach. Przy takim ustawieniu ryzykowne są zbliżenia kamerą na mówcę. Operatorzy kamer nie zawsze pamiętają, że tłumacz musi pozostawać w kadrze, w efekcie czego tłumacz języka migowego nie trafia do transmisji. Taka sytuacja miała miejsce np. podczas konferencji prasowej z 30 marca 2020 r. Ministerstwo Zdrowia zapewniło stacjonarnie tłumacza PJM. TVN 24, komercyjny nadawca kanału informacyjnego, przez większość czasu trwania konferencji transmitował obraz z tłumaczem, ale przy zbliżeniach operator pomijał tłumacza, w efekcie czego widzowie Głusi zostali pozbawieni informacji. Telewizja publiczna równolegle zapewniła własne, nagrywane w studiu telewizyjnym tłumaczenie. W tym wypadku tłumacz był obecny cały czas na ekranie, a nadawca był niezależny od ewentualnego błędu operatora. Jednak ta sama usługa została dwa razy opłacona z pieniędzy podatników. TVP niestety wyemitowała konferencję z bardzo małym tłumaczem, co wszystkim utrudniało, a słabowidzącym Głuchym uniemożliwiało dostęp do treści.

Drugi wariant zapewnia względne bezpieczeństwo tłumaczom, ale wymaga organizacji stanowiska do nagrywania tłumacza, doprowadzenia do niego dźwięku, ekranu z podglądem, zamontowania oświetlenia, tła, kamery i dodatkowej obsługi. Plusem tego rozwiązania jest to, że w niektórych sytuacjach tłumaczenie może być organizowane na odległość. W tym wariacie tłumaczenie realizowane było z KPRM we współpracy z telewizją publiczną, która nagrywała konferencję i tłumaczenie, montowała je i tak przygotowany sygnał dostarczała innym mediom. Obrazuje to przykład transmisji z konferencji premiera Mateusza Morawieckiego z marca 2020 r., którą nadawano równolegle na antenach trzech stacji: TVP INFO, Polsat News, TVN 24. Przytoczone rozwiązanie daje szansę na zapewnienie tego samego poziomu dostępności niezależnie od stacji czy

²⁰ Informacja udzielona przez tłumacza Pawła Żurawskiego.

²¹ Wystąpienie europośła Adama Kosy podczas debaty na temat homologacji i dystrybucji masek przezroczystych w Parlamencie Europejskim 11 lutego 2021, <https://www.europarl.europa.eu/plenary/hu/vod.html?mode=unit&vodLanguage=HU&playerStartTime=20210211-14:36:48&playerEndTime=20210211-14:39:05#>

medium i jednocześnie racjonalizuje wydatki na dostępność. W przypadku prawidłowej realizacji transmisji Głusi odbiorcy mają równy dostęp do treści, z drugiej strony, przy błędnej decyzji operatora lub montażysty, wszystkie media powielą błąd.

Przeważnie konferencje prasowe rządu były organizowane w godzinach przedpołudniowych lub okołopołudniowych, tak by informacje trafiły do wszystkich popołudniowych i wieczornych serwisów informacyjnych. Konferencje premiera transmitowane były na żywo m.in. w trzech telewizjach informacyjnych: publicznej TVP INFO i dwóch komercyjnych: Polsat News i TVN24 oraz w mediach społecznościowych KPRM: na Facebooku i na kanale YouTube. Dzięki równoległej z telewizją transmisji na żywo w mediach społecznościowych konferencje miały większy zasięg, mogły być oglądane na urządzeniach mobilnych, także w miejscach, gdzie nie ma dostępu do telewizji.

Zastosowanie usług

Poniższa tabela prezentuje zestawienie usług dostępnościowych podczas konferencji KPRM.

Tabela 1. Usługi dostępnościowe w transmisjach online na temat COVID-19 organizowanych przez KPRM w latach 2020–21

NR	Data konferencji	Tłumaczenie na PJM	Napisy na żywo	Napisy post factum
1.	10.06.2021	-	-	+
2.	27.04.2021	-	-	+
3.	1.04.2021	-	-	+
4.	30.03.2021	-	-	+
5.	25.03.2021	-	-	+
6.	17.03.2021	+	-	+
7.	20.02.2021	+	-	+
8.	5.02.2021	+	-	+
9.	22.01.2021	+	-	+
10.	18.01.2021	+	-	+
11.	11.01.2021	+	-	+
12.	7.01.2021	+	-	+
13.	30.12.2020	+	-	+
14.	28.12.2020	-	-	+
15.	27.12.2020	+	-	+
16.	23.12.2020/1	+	-	+
17.	23.12.2020/2	+	-	+
18.	17.12.2020	+	-	+
19.	16.12.2020	+	-	+
20.	8.12.2020/1	+	-	+
21.	8.12.2020/2	+	-	+
22.	2.12.2020	-	-	+
23.	26.11.2020	+	-	+
24.	25.11.2020	+	-	+
25.	21.11.2020	+	-	+

NR	Data konferencji	Tłumaczenie na PJM	Napisy na żywo	Napisy post factum
26.	13.11.2020	+	-	+
27.	9.11.2020	+	-	+
28.	4.11.2020	+	-	+
29.	30.10.2020	+	-	+
30.	23.10.2020	+	-	+
31.	13.10.2020	+	-	+
32.	10.10.2020	-	-	+
33.	27.05.2020	+	-	-
34.	16.05.2020	-	-	-
35.	13.05.2020	+	-	-
36.	20.04.2020/1	+	-	-
37.	20.04.2020/2	-	-	-
38.	9.04.2020	+	-	-
39.	8.04.2020	+	-	-
40.	30.03.2020	+	-	-
41.	24.03.2020	+	-	-
42.	20.03.2020	+	-	-
43.	19.03.2020	-	-	-
44.	11.03.2020	-	-	-
45.	10.03.2020/1	-	-	-
46.	10.03.2020/2	-	-	-
	Podsumowanie	PJM 32/46	NŻ 0/46	N 32/46

W ciągu 20 miesięcy objętych analizą zaobserwować można cztery podejścia do zapewniania dostępności:

Pierwsza faza trwała do 20 marca 2020 r. W tym czasie w transmisjach KPRM na YouTube brak jest tłumaczeń na język migowy i napisów. W okresie od 14 do 20 marca 2020 roku w Polsce obowiązywał stan zagrożenia epidemicznego, a Głusi mieli bardzo utrudniony dostęp do informacji.

W drugiej fazie, która rozpoczęła się wraz z ogłoszeniem stanu epidemii²² i trwała około roku, do wszystkich nadawców nadawany był jeden sygnał z tłumaczem PJM, który pracował w KPRM, na tej samej sali, w której odbywała się konferencja, lub w sąsiednim pokoju. W okresie:

- od marca do maja 2020 r. KPRM nie dodawała napisów *post factum* do transmisji zapisanych na YouTube,
- od października do lutego 2021 r. KPRM zaczęła dodawać napisy *post factum* do zapisanych transmisji.
- przez całą fazę drugą telewizja publiczna realizowała napisy na żywo do wybranych konferencji.

²² Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. 2020, poz. 491)

Trzecia faza wydaje się trwać od marca 2021 r. Tłumacze języka migowego zniknęły z transmisji online KPRM. Tłumaczenie na PJM odbywa się tylko w telewizji publicznej, u innych nadawców brak jest tłumaczeń. Oznacza to, że inne telewizje otrzymują czysty sygnał TV, bez tłumacza PJM. KPRM do archiwalnych transmisji *post factum* przygotowuje napisy dla niesłyszących.

Z opisanych powyżej trzech faz wyodrębnionych w tłumaczeniach druga wydaje się najbardziej ekonomiczna. Do wszystkich stacji telewizyjnych i mediów społecznościowych trafiał ten sam obraz i dźwięk z zapewnianym przez KPRM tłumaczem PJM zmontowanym przez telewizję publiczną. Do otrzymanego sygnału telewizyjnego nadawcy dodawali jedynie własną grafikę. Miało to swoje konsekwencje. Transmisje były zrealizowane przez telewizję publiczną w charakterystyczny sposób.

W transmisjach KPRM w Internecie i telewizji w drugiej fazie tłumacz języka migowego nie miał ustalonego rozmiaru. W różnych transmisjach miał inną wielkość. Przeważnie tłumacz był bardzo mały. W skrajnych wypadkach zajmował zaledwie 1/40 ekranu 16:9. A rozmiar tłumacza to jedna z cech, która ma największy wpływ na odbiór tłumaczenia. Nic więc dziwnego, że mały rozmiar tłumacza wywoływał negatywne reakcje odbiorców. Odbiorcy w mediach społecznościowych porównywali małego tłumacza np. do listka papieru toaletowego lub zamieszczali zdjęcia, jak oglądają tłumacza w TV przez lupę. Nadawanie programów ze zbyt małym tłumaczem uznane jest za pozorną dostępność, a nie faktyczny dostęp do informacji.

Analiza transmisji z konferencji wskazuje, że rozmiar tłumacza jest najprawdopodobniej indywidualną decyzją operatora i nie odnosi się do niego żadna reguła. Najmniejszy tłumacz w analizowanym materiale zajmował 1/40 powierzchni nagrania, a w innych przypadkach np. 1/20. W okresie, kiedy rozmiar tłumacza się ustabilizował, w TVP tłumacz, który tłumaczył konferencje premiera, miał nieznacznie większy rozmiar niż ten, który tłumaczył programy TVP.

Tłumacz prezentowany był po lewej stronie, w połowie ekranu. Widzowie przyzwyczajeni są do tłumacza umieszczonego w prawym dolnym rogu ekranu. Potwierdzają to prowadzone przez autorkę niniejszego artykułu badania preferencji odbiorców tłumaczeń telewizyjnych²³. Nietypowe umiejscowienie tłumacza dostosowane było do grafiki telewizji publicznej. W TVP sylwetka tłumacza języka migowego osadzona była na belce informacyjnej. W innych telewizjach skadrowany od pasa w górę tłumacz wyglądał jak naklejony lub zawieszony w powietrzu w połowie ekranu. Było to niekonsekwentne i mogło rozpraszać widzów.

Bez względu na czas trwania konferencji na język migowy zawsze tłumaczył jeden tłumacz, zamiast zespołu dwóch tłumaczy w przypadku dłuższych wystąpień. Tłumaczenie w zespole jest standardem w ustnych tłumaczeniach symultanicznych²⁴. Jest też

²³ A. Kalata-Zawłocka, M. Szczygielska, *Sign language interpreting on TV in the eyes of Deaf viewers*, prezentacja z konferencji Intermedia, 5th International Conference on Audiovisual Translation, Warszawa, 18–20 września 2019

²⁴ Polskie Stowarzyszenie Tłumaczy Konferencyjnych, *Ogólne zasady wykonywania tłumaczeń ustnych*, <https://pstk.org.pl/wp-content/uploads/2018/11/Ogolne-zasady-wykonywania-tlumaczen-ustnych-PSTK-1.pdf>

rekomendowane przez organizację branżową Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego²⁵.

Większość tłumaczy zgodnie z oczekiwaniami widzów tłumaczyło w PJM.

Napisy na żywo

Po interwencjach odbiorców blok z konferencjami prasowymi w telewizji publicznej został opatrzony napisami na żywo. Warto dodać, że w marcu 2020 r. napisy na żywo w Polsce były na stałe w ramówce telewizyjnej w wieczornych programach informacyjnych i publicystycznych dwóch nadawców: telewizji publicznej i Polsat News.

Napisy na żywo do konferencji prasowych emitowane były na jednym kanale telewizji publicznej, nawet jeśli ta sama transmisja odbywała się na dwóch kanałach, np. TVP 1 i TVP INFO. Napisy nie były realizowane do wszystkich konferencji prasowych, a jedynie wówczas, kiedy zespół odpowiedzialny za przygotowanie napisów nie realizował innej pozycji z ramówki. Jeśli konferencja odbywała się poza godzinami pracy twórców napisów, napisów na żywo nie było.

Zwiększenie dostępności bloku z konferencjami prasowymi było widoczne najbardziej w II kwartale 2020 r. Jednak w tym samym czasie w Polsce odbywały się wybory prezydenckie i decyzja ta w telewizji publicznej mogła być podjęta ze względów politycznych, a nie świadomości dostępności.

Powtórki

Fragmenty konferencji były cytowane w popołudniowych i wieczornych serwisach informacyjnych: w Polsat News z napisami na żywo o godz. 18.50 oraz z napisami i PJM o 21.50, w telewizji publicznej z napisami: w Teleexpressie o 17.00 i Wiadomościach o 19.30, a z PJM w Wiadomościach o 22.00. Specyfika przygotowanych z wyprzedzeniem programów informacyjnych oznacza, że napisy można realizować metodą *semi live*, co oznacza, że na żywo emituje się przygotowane wcześniej napisy. Powtórne wykorzystanie fragmentów transmisji z tłumaczeniem na PJM jest kłopotliwe. W przypadku, kiedy cytowana była dokładna wypowiedź wycięta z transmisji z tłumaczem PJM, dochodziło do sytuacji, że dwóch tłumaczy tłumaczyło jednocześnie to samo zdanie, co więcej – te tłumaczenia mogły być różne. Jeśli zaś z cytowanego fragmentu konferencji wykorzystano wyłącznie zdjęcia, bez dźwięku, odbiorca języka migowego otrzymywał dwa zupełnie różne przekazy jednocześnie. Przekładając sytuację na płaszczyznę foniczną, to tak, jakby jednocześnie wyemitować dwie równie głośne ścieżki dźwiękowe – mówcę i lektora nakładających się na siebie.

Dodatkowo w niektórych stacjach grafiki zasłaniały częściowo tłumacza, co było powodem skarg odbiorców²⁶.

Do większości transmisji z konferencji zapisanych na YouTube *post factum* dodano napisy dla niesłyszących. Rok od tych wydarzeń, kiedy powstała ta analiza, nadal nie było napisów do wszystkich konferencji, choć zgodnie z polskim i unijnym prawem napisy

²⁵ Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego, *Praca tłumacza*, <http://stpjm.org.pl/strefa-klienta/praca-tlumacza/>

²⁶ Dostępny tłumacz PJM, *O co chodzi?*, <https://www.dostepnytlumaczpjm.pl/o-co-chodzi/>

powinny być uzupełnione do każdego wideo umieszczanego na publicznych stronach internetowych i kontaktach w mediach społecznościowych.

Na koniec trzeba poruszyć jeszcze jedną kwestię związaną z dostępnością konferencji dla osób niewidomych. Podczas pandemii COVID-19 premier i członkowie rządu często pokazywali wykresy i infografiki. Jako że nie byli autorami prezentacji, ich wypowiedzi dość luźno nawiązywały do grafik. Wykresy czy infografiki z rządowych prezentacji wymagały audiodeskrypcji, opisu lub świadomej narracji, tak aby były zrozumiałe dla osób niewidomych.

5. Podsumowanie

Jak wykazała powyższa analiza transmisji z konferencji prasowych rządu związanych z pandemią COVID-19, mimo prób zapewnienia dostępności przez KPRM, zauważalne są braki w usługach dostępnościowych niezależnie od tego, czy działanie było realizowane w ramach obowiązku prawnego czy jako dobra praktyka. KPRM konsekwentnie nie zapewniał napisów na żywo. Nie jest do tego zobowiązany prawem, ale w sytuacjach kryzysowych, a taką jest pandemia, wszyscy odbiorcy chcą mieć dostęp do informacji. Dodawanie do multimediów wymaganych prawem napisów *post factum*, mimo że jest realizacją ustawowego obowiązku, w rzeczywistości nie zapewnia równego dostępu do informacji. W czasie pandemii informacje bardzo szybko się dezaktualizują, a dodanie napisów po kilku dniach daje niesłyszącemu dostęp do treści, którymi nie jest już zainteresowany. Ponadto nie do wszystkich nagrań z konferencji KPRM powstały napisy.

Organizatorzy rządowych konferencji tłumaczenie na język migowy zapewniali wybiórczo. Tłumaczone były wybrane konferencje odbywające się wyłącznie w KPRM. Żadna z terenowych konferencji prasowych premiera lub innych członków rządu na temat COVID-19 nie była tłumaczona na język migowy. Podczas transmisji z konferencji tłumaczonych na język migowy, tłumacz nie miał ustalonego jednego rozmiaru. Zazwyczaj był bardzo mały, nigdy nie osiągał rekomendowanego rozmiaru 1/8 ekranu.

Tłumacz języka migowego był również mały w transmisjach telewizyjnych. Mimo przyjęcia przez KRRiT²⁷ wytycznych w sprawie rozmiaru tłumacza z rekomendacją minimum 1/12 ekranu, a w przypadku realizacji o statycznym tle – 1/8 ekranu, nie miało to wpływu na zauważalny wzrost rozmiaru tłumacza podczas transmisji z konferencji w TVP.

6. Rozwiązania zagraniczne

Z dostępnością transmisji internetowych i telewizyjnych z konferencji prasowych rządu poświęconych COVID-19 zmierzył się nie tylko polski rząd. W 2020 r. w USA Narodowe Stowarzyszenie Głuchych pozwało administrację prezydenta Donalda Trumpa za brak tłumaczenia na amerykański język migowy (*American Sign Language*, ASL) podczas briefingów na temat COVID-19. W wyniku wygranego przez Głuchych procesu sąd nakazał administracji Białego Domu zapewnienie tłumaczy ASL podczas wszystkich konferencji

²⁷ (Stanowisko 2021)

prasowych na temat COVID-19 od listopada 2020 r.²⁸. Administracja prezydenta Bidena poszła o krok dalej i aktualnie tłumacz ASL jest obecny na wszystkich briefingach prezydenta, niezależnie od tematu spotkania z dziennikarzami. Na zdjęciu screen z konferencji prezydenta z tłumaczeniem na ASL i napisami dla niesłyszących. Tłumacz ASL realizowany jest metodą *picture in picture* (w odrębnej ramce obok pola z transmisją) i zajmuje ok. 1/18 ekranu²⁹. Rozmiar ten może być akceptowalny przy dużych rozmiarach ekranów, ale na urządzeniach mobilnych odbiór tłumacza nie będzie komfortowy. Napisy zamknięte zostały dodane *post factum*; w zewnętrznym pliku tekstowym zamieszczono je na YouTube.

Zupełnie inne podejście do dostępności prezentują przykłady z Francji oraz Wielkiej Brytanii.

Od pierwszych dni pandemii kancelaria prezydenta Francji zapewnia tłumaczenie na język migowy oraz napisy na żywo do wystąpień Emmanuela Macrona transmitowanych w mediach społecznościowych i telewizji. Rozmiar tłumacza języka migowego wynosi ok. 1/18 ekranu i nie zapewnia komfortowego oglądania na urządzeniach mobilnych. Warto zwrócić uwagę, że tłumacz języka migowego umieszczony w obrazie na półprzezroczystym tle jest otoczony ramką, dzięki której niezależnie od grafiki stacji telewizyjnej nie będzie zawieszony w powietrzu³⁰.

Prezydent Francji konsekwentnie stosuje napisy i tłumaczenie na język migowy także podczas analizowanych konferencji z listopada 2021 r.³¹. W tym czasie zdecydowanej poprawie uległ rozmiar tłumaczek języka migowego. Zmieniono półprzezroczyste tło tłumacza na niebieskie. Tłumacze pracowali w parze, co jest nie bez znaczenia dla jakości tłumaczenia. Poprawiono także kontrast napisów. Wprowadzone zmiany spowodowały, że konferencje prezydenta stały się jeszcze bardziej dostępne. Można byłoby to uznać za wzorcowe rozwiązanie, gdyby nie fakt, że napisy na żywo w transmisji to napisy z automatycznego rozpoznawania mowy obarczone dużym ryzykiem błędu.

Jako przykład wzorcowego rozwiązania w zakresie dostępności transmisji z konferencji prasowej może posłużyć to zastosowane przez BBC w Wielkiej Brytanii. W tym wypadku za tłumaczenie na brytyjski język migowy (ang. *British Sign Language, BSL*) i napisy na żywo odpowiada nadawca. Usługi te dla BBC dostarcza firma zewnętrzna Red Bee Media. BBC aktualnie zapewnia napisy do 100% programów, a tłumaczenie na BSL – do 5% programów³². W 2020 r. wymagane było w zależności od kanału BBC od 90 do 100%

²⁸ L. Sorkin, W. Morigi, *Historic Win: White House Ordered To Provide Sign Language Interpreters for COVID-19 Briefings*, <https://www.nad.org/2020/09/23/historic-win-white-house-ordered-to-provide-sign-language-interpreters-for-covid-19-briefings/>

²⁹ *President Biden Delivers Remarks to Provide an Update on the Omicron Variant*, 29 listopada 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=fTzOB11Jlw8>

³⁰ *REPLAY – Coronavirus: allocution d’Emmanuel Macron en direct de l’Élysée*, 12 marca 2020, <https://www.facebook.com/brutoficiel/videos/673091543542873/>

³¹ *REPLAY: Allocution d’Emmanuel Macron*, 9 listopada 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=CCrcml70Crg>

³² Code on Television Access Services (2012), Aktualna wersja Ofcom’s Code on Television Access Services (2021), https://www.ofcom.org.uk/___data/assets/pdf_file/0035/179954/tv-access-services-code.pdf

napisów. Powyżej 80% napisów kanały BBC osiągały już w 2014 r.³³. W ten sposób wszystkie transmitowane w BBC konferencje mają napisy bez względu na to, czego dotyczą. Tłumaczeń na język migowy jest znacznie mniej, ale następnego dnia wszystkie informacje przetłumaczone na BSL trafiają do VOD. W Wielkiej Brytanii abonament telewizyjny obejmuje zarówno telewizję, jak i VOD. Rozmiar tłumacza języka migowego wynika z wytycznych brytyjskiego regulatora OFCOM. Tłumacz języka migowego ma zajmować nie mniej niż 1/6 ekranu i być umiejscowiony zazwyczaj po prawej stronie ekranu³⁴. Napisy na żywo realizowane są przeważnie metodą *respeakingu* z moderacją³⁵, czyli z zastosowaniem oprogramowania do rozpoznawania i zamiany mowy na tekst z udziałem respirera, który powtarza po mówcy i w Wielkiej Brytanii edytuje rozpoznany tekst.

7. Lista kontrolna

Narzędzie do zapewniania dostępności transmisji dla osób odpowiedzialnych za organizację transmisji z briefingów:

Pytanie	TAK	NIE	UWAGI
Czy zapewniono tłumaczenie na PJM?			
Czy zweryfikowano doświadczenie i umiejętności tłumacza/y PJM?			
Czy jeśli wydarzenie trwa dłużej niż 1 godz., tłumacze PJM pracują w zespole?			
Czy uzgodniono z tłumaczem, w jaki sposób odbywa się tłumaczenie: stacjonarnie czy online?			
Jeśli tłumaczenie odbywa się online, czy sprawdzono jakość połączenia internetowego z tłumaczem, tło i oświetlenie?			
Jeśli tłumaczenie odbywa się stacjonarnie, czy uzgodniono z osobą odpowiedzialną za emisję metodę nagrywania tłumacza <i>picture in picture</i> lub przy mówcy?			
Jeśli tłumaczenie będzie emitowane <i>picture in picture</i> , czy sprawdzono, że miejsce nagrywania tłumacza jest prawidłowo oświetlone, a tło kontrastowe do koloru ubioru i ciała tłumacza (lub green screen w przypadku kluczowania)?			
Czy uzgodniono i sprawdzono w transmisji rozmiar tłumacza (minimum %) i ustawienie w prawym dolnym rogu?			
Jeśli tłumacz będzie stał obok mówcy, czy operator otrzymał instruktaż, że tłumacz zawsze musi być widoczny, w czasie całego wystąpienia, co ma wpływ na sposób nagrywania zbliżeń i planów ogólnych?			
Czy podczas wydarzeń dłuższych niż 1 godz. tłumacze uzgodnili z operatorem sposób zmian?			

³³ Wystąpienie Davida Padmore'a zarządzającego Reed Bee Media podczas konferencji *Telewizja dostępna dla wszystkich* (2014), której organizatorem była autorka niniejszej rozprawy, https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje_arch.xsp#72853F3DC3876C41C1257D3F002AF6C3

³⁴ Aktualna wersja Ofcom's Guidelines on the Provision of Television Access Services, https://www.ofcom.org.uk/_data/assets/pdf_file/0025/212776/provision-of-tv-access-services-guidelines.pdf

³⁵ Informacje pozyskane podczas wizyt studyjnych autorki w Reed Bee Media w latach 2013–14

Pytanie	TAK	NIE	UWAGI
Czy osoby Głuche uczestniczące w wydarzeniu będą mogły widzieć tłumaczenie?			
Czy w nagraniu tłumacz PJM nie koliduje z napisami?			
Czy tłumacz PJM jest ubrany adekwatnie do wydarzenia, w strój w jednolitym, ciemnym kolorze, który kontrastuje z tłem i kolorem skóry i włosów tłumacza?			
Czy tłumacz nie posiada biżuterii, ozdób (okulary i obrączka są dozwolone), wzorów i logotypów na ubraniu?			
Czy w debacie telewizyjnej są napisy na żywo?			
Czy twórcy napisów na żywo wiedzą, że napisy mają zawierać wszystkie wypowiedzi?			
Czy po zakończeniu transmisji do wideo dodano napisy dla niesłyszących?			
Czy tłumacze i twórcy napisów otrzymali materiały z wyprzedzeniem?			
Czy sprawdzono, czy nie ma elementów wymagających audiodeskrypcji?			

Bibliografia

Ofcom (2021), *Code on television access services*, London, Office of Communications, <https://www.ofcom.org.uk/tv-radio-and-on-demand/broadcast-codes/tv-access-services>

Sprawozdanie KRRiT z działalności w 2020 r., <https://www.gov.pl/web/krrit/sprawozdanie-i-informacja-z-dzialalnosci-w-2020-roku>

Stanowisko Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 26 stycznia 2016 r. w sprawie jakości i sposobu realizacji napisów dla niesłyszących w utworach audiowizualnych, http://www.archiwum.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/konsultacje/2016/skan_stanowisko-krrit-z-26.01.2016.pdf

Stanowisko Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie jakości i sposobu realizacji tłumaczenia na język migowy w utworach audiowizualnych, <https://www.gov.pl/attachment/63298d60-53a9-4153-a8c0-0206a99aebd2>

Praca tłumacza, <http://stpjm.org.pl/strefa-klienta/praca-tlumacza/>

Kalata-Zawłocka A., Szczygielska M., *Sign language interpreting on TV in the eyes of Deaf viewers*, prezentacja z konferencji Intermedia, 5th International Conference on Audiovisual Translation, Warszawa, 18–20 września 2019

Szczygielska M., Kalata-Zawłocka A., *Wytyczne na czas kryzysu w sprawie sposobu realizacji i jakości tłumaczeń na język migowy w utworach audiowizualnych*, Warszawa, Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, 2020

Akty prawne

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz.U. UE z 2 grudnia 2016 r., L 327/1)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów

ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ze względu na zmianę sytuacji na rynku

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483)

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2012, poz. 1169)

Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych (Dz.U. 2018, poz. 2261)

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. 2020, poz. 491)

Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r. (Dz.U. 2020, poz. 805)

Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz.U. 2021, poz. 1676)

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz.U. 2018, poz. 915)

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. 2019, poz. 848)

Materiały źródłowe

10 czerwca 2021 r., Mateusz Morawiecki i Adam Niedzielski podczas konferencji dot. luzowania obostrzeń od 26 czerwca (N), <https://www.youtube.com/watch?v=aqzNb8UmEg8&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=222>

27 kwietnia 2021 r., Mateusz Morawiecki – konferencja prasowa dot. 770 mld zł dla Polski (N), <https://www.youtube.com/watch?v=qVa65vSRQ9U&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=215>

1 kwietnia 2021 r., Mateusz Morawiecki i Jarosław Gowin – konferencja prasowa dot. Tarczy Antykryzysowej (N), <https://www.youtube.com/watch?v=kHHIrost0Kk&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=214>

30 marca 2021 r., Mateusz Morawiecki, Michał Dworczyk, Adam Niedzielski – konferencja prasowa (N), <https://www.youtube.com/watch?v=FhwtLucczEc&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=213>

25 marca 2021 r., Mateusz Morawiecki, Adam Niedzielski – konferencja na temat nowych zasad bezpieczeństwa (N), <https://www.youtube.com/watch?v=yFeL54En6r4&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=212>

17 marca 2021 r., Adam Niedzielski – konferencja dot. obostrzeń (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=IM6tYI3ZnrI&list=PLhxufTdbx2jwgEp-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=45

20 lutego 2021 r., Mateusz Morawiecki, Adam Niedzielski, Barbara Remberk – nt. wsparcia psychiatrii dzieci i młodzieży (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=aKl-XnKGhd10&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=202>

5 lutego 2021 r., Mateusz Morawiecki, Piotr Gliński, Jarosław Gowin, Adam Niedzielski – konferencja dot. obostrzeń (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=t-b2z2GlopY&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=205>

22 stycznia 2021 r., Michał Dworczyk, Marek Zagórski, Michał Kuczmierowski – 1. dzień zgłoszeń seniorów na szczepienia (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=8Z-supSRVvT4&list=PLhxufTdbx2jxqYDu6a1kHXRJiZyK8E21t&index=110>

18 stycznia 2021 r., Mateusz Morawiecki, Tadeusz Kościński, Małgorzata Jarosińska-Jedynak – konferencja prasowa (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=ChrsRJ5P2Rg&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=201>

11 stycznia 2021 r., Adam Niedzielski i Przemysław Czarnek – konferencja prasowa dot. zasad bezpieczeństwa (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=DOK8y0LjRNU&list=PLhxufTdbx2jwJgEp-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=38

7 stycznia 2021 r., Konferencja prasowa M. Dworczyk, P. Szefernaker, M. Kuczmierowski – konferencja nt. Narodowego Programu Szczepień (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=EvApMYZHUBQ>

30 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki i Paweł Szefernaker – konferencja dot. Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=2h6TscYwDQg&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=200>

28 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki na lotnisku Warszawa Okęcie (N), <https://www.youtube.com/watch?v=wCxCb8IORul>

27 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki nt. rozpoczęcia szczepień (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=Sk-qNz_7PeQ&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=199

23 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki – konferencja prasowa nt. Tarczy Finansowej PFR 2.0 oraz Tarczy Branżowej (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=ISVS7H8kcZY&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=197>

23 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji w szpitalu MSWiA (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=ISckctHZ59I&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=198>

17 grudnia 2020 r., Adam Niedzielski, Andrzej Horban – konferencja nt. wprowadzenia dodatkowych ograniczeń (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=xWq2ixX7GCg&list=PLhxufTdbx2jwJgEp-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=34

16 grudnia 2020 r., Konferencja prasowa Michał Dworczyk, Filip Nowak – konferencja nt. szczepień przeciwko COVID-19 (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=HMyEzgmA9J4&list=PLhxufTdbx2jwJgEp-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=55

8 grudnia 2020 r., Konferencja prasowa Michał Dworczyk, Adam Niedzielski, Norbert Maliszewski, A. Horban – konferencja dot. szczepień (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=9WC2-IWZYag>

8 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki i Mariusz Kamiński – konferencja dot. Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=vj5M8TZWBzg&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=193>

2 grudnia 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas wizyty w Hurtowni Farmaceutycznej Urtica i Pharmedlink w Łodzi (N), <https://www.youtube.com/watch?v=LMSy0o2HIVw&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=192>

25 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki i Adam Niedzielski podczas konferencji nt. oddawania osocza (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=QJtZ5zEz8us&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=190>

26 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki nt. Tarczy Finansowej 2.0 (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=fjVS1fnaGIA&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=191>

21 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki, Jarosław Gowin, Adam Niedzielski – konferencja dot. 100 dni solidarności (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=_hbXEwauQ1Y&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=189

4 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji nt. ostatniego etapu przed narodową kwarantanną (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=7aY-yLBaWUI&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=23

13 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki i Dorota Hryniewiecka-Firlej z Pfizer po spotkaniu nt. szczepionki na COVID-19 (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=WyTpHdPNUo&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=188>

9 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji dot. szczepionki na koronawirusa (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=-x5_f8fz1t0&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=187

4 listopada 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji nt. ostatniego etapu przed narodową kwarantanną (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=7aY-yLBaWUI>

30 października 2020 r., Mateusz Morawiecki, Adam Niedzielski, Andrzej Horban – konferencja dot. zamknięcia cmentarzy (PJM, N), <https://www.youtube.com/watch?v=sx4opdkRnCO&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=183>

23 października 2020 r., Konferencja prasowa premiera Mateusza Morawieckiego na temat nowych obostrzeń (PJM, N), https://www.youtube.com/watch?v=avQSK_92Rvk&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=24

13 października 2020 r., Michał Dworczyk na temat kwarantanny premiera Mateusza Morawieckiego (N), https://www.youtube.com/watch?v=5cMp5-ZrQ1U&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=55

10 października 2020 r., Konferencja prasowa ministra Michała Dworczyka i ministra Mariusza Kamińskiego (N), <https://www.youtube.com/watch?v=UauTFsiFsD0>

27 maja 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji – IV etap znoszenia obostrzeń związanych z koronawirusem (PJM), https://www.youtube.com/watch?v=IK1wg2kTphM&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=25

20 kwietnia 2020 r., Konferencja prasowa nt. wsparcia Domów Pomocy Społecznej (PJM), <https://www.youtube.com/watch?v=kpc-x4GZdPY>

16 maja 2020 r., Mateusz Morawiecki po sztabie kryzysowym w Katowicach, https://www.youtube.com/watch?v=5QO1oWXmmRU&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=36

13 maja 2020 r., Mateusz Morawiecki podczas konferencji dotyczącej trzeciego etapu łagodzenia obostrzeń, https://www.youtube.com/watch?v=rKnwwioEV_8&list=PLhxufTdbx2jwGep-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=21

20 kwietnia 2020 r., Mateusz Morawiecki w składnicy Agencji Rezerw Materiałowych w Komorowie, <https://www.youtube.com/watch?v=7O7fCr9fwS8>

16 kwietnia 2020 r., Mateusz Morawiecki i Łukasz Szumowski nt. etapów znoszenia ograniczeń (PJM), https://www.youtube.com/watch?v=1TkCnTVI67c&list=PLhxufTdbx2jwgEp-JEYst7R3kdhc4_B-z&index=10

9 kwietnia 2020 r., Mateusz Morawiecki, Łukasz Szumowski, Dariusz Piontkowski – konferencja prasowa (PJM), <https://www.youtube.com/watch?v=QaEWIYWg1D4&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=117>

8 kwietnia 2020 r., Mateusz Morawiecki i Adam Glapiński podczas konferencji nt. Tarczy Finansowej (PJM), <https://www.youtube.com/watch?v=vvW4sYTq7Tc&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=116>

30 marca 2020 r., Mateusz Morawiecki i Łukasz Szumowski nt. kolejnych kroków w walce z koronawirusem (PJM), <https://www.youtube.com/watch?v=ntdJ0-rskMo&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=115>

24 marca 2020 r., Mateusz Morawiecki i minister zdrowia Łukasz Szumowski podczas konferencji prasowej w KPRM (PJM), <https://www.youtube.com/watch?v=IQ43xjHMxKg&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=114>

20 marca 2020 r., Mateusz Morawiecki, Łukasz Szumowski, Dariusz Piontkowski – konferencja prasowa nt. koronawirusa (PJM), https://www.youtube.com/watch?v=MvOI_FWlYPI&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=112

19 marca 2020 r., Konferencja prasowa premiera Mateusza Morawieckiego i prezydenta Andrzeja Dudy, <https://www.youtube.com/watch?v=deaKFy9VFv0&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=111>

11 marca 2020 r., Konferencja prasowa w KPRM nt. koronawirusa, <https://www.youtube.com/watch?v=0TApCEa6ycU&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=106>

10 marca 2020 r., Konferencja prasowa na temat koronawirusa, <https://www.youtube.com/watch?v=zqRVWp0ytYQ&list=PLhxufTdbx2jxqljOzamXNVawZ3JarF9Jy&index=105>

10 marca 2020 r., Konferencja minister Jadwigi Emilewicz, minister Marleny Małąg i ministra Andrzeja Adamczyka, <https://www.youtube.com/watch?v=6upAYhiOguk&list=PLhxufTdbx2jwUk3P8C79Df34Gt-63AHWD&index=27>